

*Константинівська А.К.*

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

## ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

*На сьогодні одним із пріоритетів для українського уряду є розвиток інформаційного суспільства та електронного урядування в Україні. Інформаційне суспільство передбачає вільний обіг інформації та знань, свободу доступу до інформації, вільне її створення та накопичення. Електронне урядування як основний елемент функціонування інформаційного суспільства сприяє відкритому та прозорому державному управлінню, його механізми дозволяють вільно залучати громадян до процедури формування порядку денного та ухвалення державних рішень. Запровадження системи електронного урядування передбачає створення нових форм та принципів функціонування органів державної влади, потребує високого рівня розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та формування нових каналів взаємодії представників державної влади з громадянським суспільством. У статті розглянуто особливості функціонування системи електронного урядування, основні її принципи та умови запровадження в Україні.*

**Ключові слова:** електронна демократія, інформаційно-комунікаційні технології, електронний уряд, громадянське суспільство, електронні послуги.

**Постановка проблеми.** Перехід до інформаційного суспільства передбачає трансформацію політичних інститутів та процесів, запровадження новітніх форм урядування [6]. На сьогодні дослідження питання розвитку та поширення електронного урядування є надзвичайно актуальним через прагнення України до членства в Європейському Союзі, де вже досить давно застосовують інформаційно-комунікаційні технології та інструменти електронної демократії в державному управлінні.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питаннями функціонування електронного урядування в Україні займалися деякі вітчизняні вчені. М. Демкова, Е. Чальцева, А. Лавріщева, Л. Левченко та А. Ткаченко досліджували передумови розвитку електронного урядування в Україні; економічні наслідки запровадження електронних інструментів комунікації вивчав А. Колосок; міжнародний досвід досліджували: І. Лопушинський, С. Квітка, О. Соколовська, Ю. Ковбасюк; перевагами та недоліками електронного урядування займалися: І. Грабовець, О. Баранов, В. Карачай; П. Клімушин та В. Єжунінов вивчали нормативно-правову базу явища; технологічну сторону запровадження інструментів електронної участі аналізували: Р. Коваль, І. Клименко та К. Линьов.

**Постановка завдання. Мета статті** – визначити принципи функціонування електронного

урядування, його переваги та недоліки; дослідити особливості та перешкоди його запровадження в Україні.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Сучасний світ стає більш динамічним і вимагає нових підходів до організації державного управління. Електронне урядування є широко поширеним явищем, воно особливо розвинуте в Норвегії, Великобританії, Канаді, Нідерландах, Данії та Німеччині. Зокрема, в цих країнах уряд гарантує фіксований перелік державних послуг, пропонує електронні платформи для проведення віртуальних міських зборів, організовує громадські консультації та електронні публічні форуми, що суттєво підвищили рівень залучення громадян до політики [11]. В європейських країнах кожен громадянин може подати запит у державний орган, на який отримує офіційну відповідь. Якщо підняте питання є системним, можливий подальший його розгляд в органах центральної законодавчої влади та після експертних обговорень – коригування політики виконавчою владою. Важливо, що в державних консультаціях можуть взяти участь: сам громадянин – ініціатор питання; громадська організація, яку він представляє; представники незалежного експертного середовища [5].

У політичній думці дослідники розділяють американську та європейську форми електронного

урядування. Згідно з першою інформаційно-комунікаційні технології більше впливають на зміну політичної системи та політичні процеси, а в Європі навпаки – акцент робиться на адміністративному реформуванні державних інститутів [12]. В умовах обох моделей електронного урядування використання інформаційно-комунікаційних технологій не тільки сприяє інноваційному управлінню, а й підвищує ефективність функціонування традиційних інститутів держави. Нові технології дозволяють додатково легітимувати представницьку владу та збільшити довіру до неї за умови ефективної роботи електронних каналів взаємодії та системи зворотного зв'язку [14].

Електронне урядування не можна плутати з механічною заміною державних процедур інформаційними технологіями, при цьому важливо зберігати демократичні цінності та політичну культуру врядування [1, с. 113]. У контексті визначення понять електронний уряд – це інформаційна система для взаємодії влади та громадянського суспільства, електронні комунікаційні канали, що суттєво розширюють можливості громадян впливати на державні рішення [7]. Електронні інструменти як засоби електронного урядування представлені в різних формах: під час проведення голосувань та референдумів – це електронне голосування, в законодавчій діяльності – електронні консультації та система електронного парламенту, у виконавчій владі – електронний уряд, електронні майданчики для обговорення державної політики.

Виділяють дві точки зору стосовно впливу використання інформаційних технологій на систему державного управління. Перша говорить про те, що запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у державних органах влади може нівелювати їхню роль та обмежити повноваження через те, що громадяни за допомогою масових опитувань та форумів зможуть самостійно вирішувати більшість питань, особливо на місцевому рівні. Але такий сценарій є малоймовірним, адже навіть попри доступність влади, аби прийняти рішення, необхідно попередньо ґрунтовно вивчити питання, дослідити різні точки зору, розрахувати можливі шляхи вирішення проблеми та передбачити наслідки ухваленого рішення, на що більшість громадян просто не має часу, а головне – компетенцій. До того ж прийняті рішення має хтось реалізовувати та слідкувати за їх виконанням. На противагу цьому є інша точка зору, що більш реалістична, яка стверджує, що органи державної влади та місцевого самоврядування за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій збережуть свою роль та повноваження, однак

будуть вимушені з різних питань постійно дослухатися до думки громадян, які будуть залучатися до процедури ухвалення рішень через електронні канали комунікації: електронні консультації та форуми, подачу електронних петицій, дистанційні міські збори тощо [2].

Розвиток електронного урядування в Україні є важливою умовою зміцнення демократії та економічного розвитку держави. Електронне управління дозволить забезпечити прозорість ухвалених рішень, знизити рівень корупції, розширити перелік державних послуг та можливості громадян залучатися до державних справ. Електронні інструменти підвищать якість та швидкість державних процесів та суттєво зекономлять державні ресурси. Важливою особливістю електронного урядування є інтерактивна взаємодія з громадянами, що легітиміє подальші рішення виконавчої влади, адже вони ухвалюються з урахуванням потреб громади [8].

Електронні канали взаємодії та зворотного зв'язку через постійний діалог дозволяють відновити довіру громадян до державних інститутів та сприяти вирішенню проблем на місцях. Для цього необхідно запровадити єдину державну політику електронного урядування зі стратегічним баченням та визначеними пріоритетами розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у різних галузях; передбачити фінансування інноваційних проектів у державному бюджеті [10, с. 419–420]. Електронне урядування знизить бюрократизацію державних процесів, електронні форми спілкування з громадянами дозволять задовольняти нагальні потреби громадян та реалізувати їхні ідеї та пропозиції щодо бачення розвитку держави.

Незважаючи на очевидні переваги застосування електронного урядування в державному управлінні, в Україні існує ряд ризиків, що можуть завадити реалізувати нову концепцію, серед яких – технічні проблеми, що виникають у програмному забезпеченні, яке часто є неліцензованим. Значною проблемою є застарілість матеріально-технічної бази та телекомунікаційної інфраструктури державних органів влади, особливо на місцевому рівні, що не гарантує інформаційну безпеку та захист персональних даних учасників [14]. Також можливими перешкодами на шляху до запровадження електронного урядування є недосконалість нормативно-правова база; обмеженість фінансових ресурсів, фаховий рівень державних службовців, їхній консерватизм і бюрократизм, що заважає опанувати навички користування електронними інструментами та каналами комунікацій; перешкоди для громадян – це низький рівень політичної культури, цифрова нерівність,

брак розуміння про переваги застосування інформаційно-комунікаційних технологій у державному управлінні, відсутність мотивації цікавитися державними справами та пропонувати свої ідеї для вирішення державних проблем [9, с. 81–82].

Тому для ефективного функціонування електронного урядування необхідно провести ряд системних заходів [2; 4; 5; 14]:

1) узгодити наявну нормативно-правову базу електронного урядування з підзаконними актами виконавчої влади та ухвалити нові закони, які б регулювали повноваження та обов'язки органів державної влади в умовах електронного урядування. Нове законодавство має чітко визначати функції та принципи роботи місцевої влади, зафіксувати можливості громадян бути залученими до процесу ухвалення державних рішень;

2) запровадити державні програми розвитку інформаційно-комунікаційних технологій на державній службі та навчальні програми щодо електронного урядування, популяризувати нові канали комунікацій представників влади з громадянами;

3) визначити перелік державних послуг, які громадяни зможуть отримати в електронному вигляді;

4) створити розгалужену оновлену технічну інфраструктуру електронного урядування;

5) запровадити електронний документообіг в органах державної влади та місцевого самоврядування, поширити використання електронного цифрового підпису;

б) забезпечити регулярне інформування громадян про державні справи через електронні канали комунікації. Громадяни мають отримати відкритий доступ до чинної державної інформації про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування;

7) гарантувати інформаційну безпеку під час користування інструментами електронної участі та захист персональних даних учасників електронних дискусій.

Загальнодержавна стратегія електронного урядування в Україні дозволить підвищити якість життя населення, гарантуватиме інформаційну безпеку із системою автоматичного захисту державної інформації, запровадить єдині технічні стандарти та вимоги для масового використання електронних інструментів у державному управлінні. Суспільний контроль за діяльністю уряду посилить від-

чуття відповідальності громадян за свій вплив на ухвалення політичних рішень, вони стануть більш компетентними з питань, до розгляду яких виявлять бажання залучитися. У сучасних умовах важливо забезпечити в державному управлінні не тільки ефективну горизонтальну взаємодію, а й комунікацію назовні з громадянським суспільством та незалежним експертним середовищем [13]. В економічному контексті на законодавчому рівні необхідно закріпити оптимізацію державного апарату, тим самим скоротити видатки на нього [3]. Важливою умовою розвитку електронного урядування є залучення інвестиційних коштів в інноваційні проекти державного управління та активна співпраця з міжнародними партнерами для адаптації закордонного досвіду. Сучасне бачення організації державного управління зменшить поточні видатки на державний апарат як на центральному, так і на місцевому рівнях, підвищить якість та ефективність управлінських процесів через залучення громадськості до формування державного порядку денного та процедури ухвалення державних рішень [9, с. 82].

**Висновки.** Державне управління має стати сервісною системою для задоволення потреб громадян та надання їм державних послуг. Державна інформація має стати максимально відкритою, а комунікаційні канали з представниками влади – доступними для всього суспільства. Електронне урядування дозволить підвищити оперативність ухвалення державних рішень, зменшить витрати бюджетних коштів, знизить рівень корупції, сприятиме оптимізації кількісного складу державних службовців. Для ефективного реформування державного управління в Україні та запровадження електронного урядування необхідно провести ряд кроків: ухвалення відповідних законів, розвиток телекомунікаційної інфраструктури, створення каналів електронної участі громадян у формуванні державної політики, пошук інвестицій для фінансування інноваційних проектів державного управління, провести навчання громадян та державних службовців, адаптувати міжнародний досвід, як у частині законодавства, так і в частині реалізації державних програм. Також необхідно запровадити систему ефективного зворотного зв'язку, аби громадяни мали можливість повідомити про проблеми функціонування державної політики, а влада – оперативно здійснити коригування.

#### Список літератури:

1. Грабовець І.В., Тарасова О.А. Електронне урядування як засіб розвитку демократії. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2016. № 69–70. С. 110–117.
2. Баранов О.А., Жилияев І.Б., Демкова М.С., Малюкова І.Г. Електронне урядування в Україні: аналіз та рекомендації; за ред. І.Г. Малюкової. Київ: Поліграф-Плюс, 2007. 254 с.

3. Єжунінов В. Електронне врядування в діяльності органів державної влади. *Держ. упр. та місц. самоврядування*: зб. наук. пр.; за ред. С.М. Серьогіна. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2009. Вип. 1 (1). С. 166–172.
4. Карачай В.А. Електронне врядування в Україні: СВОТ-аналіз. *Панорама політологічних студій*. 2012. № 8. С. 187–193.
5. Квітка С.А., Соколовська О.О. Електронне врядування як інноваційний механізм взаємодії влади, бізнесу та громадянського суспільства: зарубіжний досвід та передумови розвитку в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 9. С. 26–34.
6. Клименко І.В., Линьов К.О. Технології електронного врядування: навчальний посібник. Київ: Вид-во ДУС, 2006. 225 с.
7. Клімушин П.С., Серенок А.О. Електронне урядування в інформаційному суспільстві. Харків: Магістр, 2010. 312 с.
8. Коваль Р.А. Державне управління в інформаційному суспільстві: перспективи електронного урядування. *Економіка та держава*. 2008. № 4. С. 81–84.
9. Ковбасюк Ю.В. Електронне врядування: європейський досвід та українські перспективи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 16. С. 81–83.
10. Колосок А.М. Електронне урядування – шлях до формування соціально відповідальної держави. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 6. С. 417–421.
11. Левченко Л.О., Ткаченко А.В. Електронний уряд: сутність, особливості та перспективи розвитку. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: «Політологія»*. 2012. № 192. С. 44–47.
12. Лопушинський І. Електронна демократія та електронне врядування: досвід США для України. *Публічне управління: теорія та практика*. 2011. № 2 (6). С. 60–68.
13. Свобода інформації, прозорість, електронне врядування: погляд громадянського суспільства (аналітичні доповіді, збірка перекладів документів) / за ред. А.В. Пазюка. Київ: МГО «Прайвксі Юкрейн», 2004. 206 с.
14. Чальцева Е., Лавріщева А. Е-урядування: перспективи впровадження в українському просторі. *Політичне життя*. 2017. № 4. С. 48–53.

## ОСОБЕННОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ЭЛЕКТРОННОГО УПРАВЛЕНИЯ В УКРАИНЕ

*На сегодня одним из приоритетов для украинского правительства является развитие информационного общества и электронного правительства в Украине. Информационное общество предполагает свободное обращение информации и знаний, свободу доступа к информации, свободное ее создание и накопление. Электронное управление как основной элемент функционирования информационного общества способствует открытому и прозрачному государственному управлению, его механизмы позволяют свободно привлекать граждан к процедуре формирования повестки дня и принятия государственных решений. Внедрение системы электронного управления предусматривает создание новых форм и принципов функционирования органов государственной власти, требует высокого уровня развития информационно-коммуникационных технологий и формирования новых каналов взаимодействия представителей государства с гражданским обществом. В статье рассмотрены особенности функционирования системы электронного управления, основные ее принципы и условия внедрения в Украине.*

**Ключевые слова:** электронная демократия, информационно-коммуникационные технологии, электронное правительство, гражданское общество, электронные услуги.

## FEATURES OF E-GOVERNMENT INTRODUCTION IN UKRAINE

*Today, one of the Ukrainian government priorities is the development of an information society and e-government in Ukraine. The information society provides free circulation of information and knowledge, freedom of access to information, its accumulation and free creation. Electronic governance as an essential element of the information society functioning contributes to open and transparent public administration, its mechanisms make it possible to freely involve citizens to the procedure of the agenda formation and adoption of state decisions. The introduction of the e-governance system involves the creation of new forms and principles of state authorities functioning, requires a high level of information and communication technology development and the formation of new interaction channels of state representatives with civil society. The article research the peculiarities of the e-governance system functioning, its main principles, and possibilities of introduction in Ukraine.*

**Key words:** e-democracy, information and communication technologies, e-government, civil society, electronic services.